

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

DEJINY PEDAGOGIKY

3.

doc. Dr. Vlasta Cabanová, PhD.

GRÉCKO

- KOLÍSKA EURÓPSKEJ CIVILIZÁCIE

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

CIELE PREDNÁŠKY A DISKUSIE:

A) VYTVORIŤ SÚSTAVU ZÁKLADNÝCH VEDOMOSTÍ VIAŽÚCICH SA NA ŠPECIFIKÁ VÝVOJA VÝCHOVY V OBDOBIACH HEROICKÉHO OBDOBIA, ARCHAICKÉHO A KLASICKÉHO OBDOBIA.

B) POZNAŤ ŠPECIFIKÁ SPARTSKÉHO A ATÉNSKEHO VÝCHOVNÉHO SYSTÉMU.

C) POZNAŤ A KRITICKY HODNOTIŤ NÁZORY NA VÝCHOVU VÝZNAMNÝCH OSOBNOSTÍ – SOKRATA, PLATÓNA, ARISTOTELA A SOFISTOV.

D) POROZUMIEŤ A VEDIEŤ CHARAKTERIZOVAŤ PRÍNOS OBDOBIA HELENIZMU.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: RODINNÁ VÝCHOVA, FILOZOFIA, SPARTSKÁ

VÝCHOVA, DEMOKRACIA, KALOKAGATIA, ENCYKLIKÁ PAIDEA, TRÍVIUM A

KVADRÍVIUM.

STAROGRÉCKA V.- HOMÉRSKE OBDOBIE

OBDOBIE HEROICKEJ VÝCHOVY (11.- 10. s. pnl.)

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

- JE OBDOBÍM VOJENSKEJ DEMOKRACIE NA SKLONKU RODOVÉHO ZRIADENIA
(vládla rodová aristokracia)
- PREDOBDOBIE FILOZOFIE - OBDOBIE ARCHAICKÉHO PRAFILOZOFOVANIA,
- ZDROJE VÝCHOVY: VZORY HRDINOV a mytológia

Výchova prebiehala:

V RODINE A NA VEREJNÝCH ZHROMAŽDENIACH

- V STAROM GRÉCKU ROZVOJ REMESIEL (REZBÁRSTVO, KERAMICKÁ VÝROBA, UMENIE - POÉZIA.
- PRE GRÉKOV BOL TYPICKÝ ZDRAVÝ VYVÁŽENÝ NATURALIZMUS, KTORÝ VYPLÝVAL Z POVAHY GRÉCKEHO ČLOVEKA VYPLÝVALO VERIŤ V NADPRIRODZENÉ BYTOSTI, *NO ZÁROVEŇ* VYUŽÍVAŤ DARY POZEMSKÉHO ŽIVOTA, ROZVÍJAŤ ROZUM, CIT I VÔĽU, PESTOVAŤ VEDY I UMENIE.

VÝCHOVNÉ VZORY HEROICKÉHO OBDOBIA BOLI POSTAVY Z LITERÁRNYCH PRÁC:

- HESIODOS: ZRODENIE BOHOV, PRÁCE A DNI
- HOMÉR: ILIAS A ODYSEA

Pre výchovu najstaršieho obdobia je charakteristický:

VZOR HRDINOV Z TRÓJSKEJ VOJNY,

- *VLASTNOSTI HRDINOV* ČESTNOSŤ, STATOČNOSŤ, ODVAHA VYJADROVALI,

ČO TO ZNAMENÁ „BYŤ GRÉKOM.“ (POZRI BLIŽŠIE REBLE, 1995)

V OBDOBÍ ROZVOJA CCA 150 NEZÁVISLÝCH MESTSKÝCH ŠTÁTOV, DO POPREDIA SA DOSTALI SPARTA A ATÉNY

S. ZALOŽILI DÓROVIA. ŽIVOT PRISPÔSOBILI VÝBOJNÉMU (KORISTNÍCKEMU) SPÔSOBU ŽIVOTA V PERMANENTNEJ VOJENSKEJ POHOTOVOSTI.

V S. VŠETKO VLASTNIL ŠTÁT. PO NARODENÍ DIEŤA PREHLIADLA OSOBITNÁ KOMISIA, CHLAPCI SA OD 7 ROKOV VYCHOVÁVALI VO VOJENSKÝCH TÁBOROCH.

CIEĽOM VÝCHOVY BOLA VÝCHOVA ZDATNÉHO VOJAKA. PESTOVANIE VLASTNOSTI AKO

- POSLUŠNOSŤ, ODVAHA, NEBOJÁCNOSŤ, OTUŽOVANIE, KONDÍCIA, KRYPTIE.

PO UKONČENÍ VZDELÁVANIA POVINNÁ 10 - ROČNÁ VOJENSKÁ SLUŽBA, PO JEJ SKONČENÍ V 30-TICH ROKOCH SA STAL SLOBODNÝM OBČANOM.

ATÉNY

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

VZDELANIE V ŠKOLÁCH LEN PRE SYNOV SLOBODNÝCH OBČANOV!

ŠKOLY BOLI SÚKROMNÉ, ZA VZDELÁVANIE SA PLATILO.

PAIDAGOGOS = OTROK, KTORÝ SPREVÁDZAL SYNOV SVOJHO PÁNA DO ŠKOLY

VZDELANIE:

- OD 7-14 ROKOV CHODIL DO GRAMATICKEJ ŠKOLY
- + OD 12 DO PALESTRY = ZÁPASNÍCKEJ ŠKOLY , SÚČASNE AJ DO ŠKOLY GITARISTOV
- OD 14 -18R. DO GYMNAZIONU - LYKEONU (DRAHÉ ŠTÚDIUM, LEN SYNOVIA BOHATÝCH)
- OD 18-20 DO EFÉBIE (PODDÔSTOJNÍCKE ŠKOLY).

CIEĽOM VÝCHOVY V ATÉNACH: KALOKAGATIA (HARMÓNIA TELESNEJ A DUŠEVNEJ KRÁSY)

Básnik Sofokles: „ ak je na tomto svete mnoho zázrakov, zo všetkých najväčší je človek. “

OBRAT V ATÉNSKOM MYSLENÍ

(5. st. pred nl.)

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

- USTÚPIL MÝTUS A BÁSNICTVO, DO POPREDIA SA DOSTÁVA RÉTORIKA A FILOZOFIA
  - MYSLENIE SA OBRACIA K SOCIÁLNEMU A POLITICKÉMU DIANIU
  - OBJAVUJÚ SA INDIVIDUALISTICKÉ TENDENCIE U SOFISTOV
  - NA DRUHEJ STRANE HLBSIA VÄZBA NA POLIS (KRÍZA V 4.ST. PNL)
- VŠETKY TIETO TENDENCIE VEDÚ K ÚVAHÁM O VÝCHOVE
- VÝCHOVA SA STALA VEĽKÝM PROBLÉMOM, NARASTÁ OSOBNÁ CTIŽIADOSŤ OBČANOV, EGOIZMUS I AMORÁLNOŠŤ ATÉNSKEJ SPOLOČNOSTI.
- IDEÁLOM VÝCHOVY NAĎALEJ *KALOKAGATIA*
  - VZNIKAJÚ PRVÉ SYSTEMATICKÉ PEDAGOGICKÉ TEÓRIE

IDEA VYŠŠIEHO VZDELÁVANIA AKO POVINNÉHO VZDELÁVANIA SA V ATÉNACH ROZVÍJALA OD 4. ST. PNL. A TO V DVOCH LÍNIÁCH:

- 1. Vo **FILOZOFICKO-VEDECKEJ** LÍNII reprezentovanej
SOKRATOM, PLATÓNOM A ARISTOTELOM
- 2. V **RÉTORICKO-PRAGMATICKEJ** LÍNII
reprezentovanej SOFISTAMI, PUTOVNÝMI UČITEĽMI MÚDROSTI.

(POZRI BLIŽŠIE A. REBLE, 1995)

ŽIL V ATÉNACH, OBDIVOVAL ARISTOKRACIU V SPARTE. JEHO ROZHOVORY VENOVANÉ ETICKÝM PROBLÉMOM I OTÁZKAM ĽUDSKÉHO ŠŤASTIA ZACHYTL ŽIAK XENÓN. S. DÔRAZ NA ŠTÁTNO-OBČIANSKU VÝCHOVU, FORMULOVAL IDEÁL MRAVNEJ OSOBNOSTI, VYZÝVAL K MRAVNÉMU ŽIVOTU A HLBOKÉMU MYSLENIU (PRAVDE). UČIL, ŽE NAJVYŠŠOU CNOSŤOU JE MÚDROŠŤ.

METÓDA VÝCHOVY: **HEURISTICKÝ ROZHOVOR**: UČENIE PREBIEHALO TAK, ŽE NEPOVEDAL HOTOVÚ POUČKU, ALE SNAŽIL SA RÔZNYMI *DOPLŇUJÚCIMI OTÁZKAMI PRIVIESŤ* ŽIAKOV K TOMU, ABY SVOJIM ROZUMOM SAMI PRIŠLI NA SPRÁVNU ODPOVEĎ.

PRÁCE: ÚSTAVA, ZÁKONY

V DIELACH ÚSTAVA A ZÁKONY VYTVORIL CELÚ PEDAGOGICKÚ SÚSTAVU.
DO TEJTO SÚSTAVY ZARADIL LEN PRIVILEGOVANÉ VRSTVY FILOZOFOV
A VOJAKOV.

SÚSTAVU ZALOŽIL Z PRAXE ATÉNSKEJ A SPARTSKEJ VÝCHOVY.

V *ÚSTAVE* OPISUJE UTOPISTICKÝ ŠTÁT, VÝCHOVU FILOZOFOV A VOJAKOV,
KTORÍ NEMAJÚ SÚKROMNÉ VLASTNÍCTVO, ANI RODINY.

OPISUJE TU DO PODROBNE VZŤAHY MUŽA A ŽENY (VEK, V KTOROM MÔŽU
PLODIŤ DETI), KTORÉ SA POTOM VYCHOVÁVAJÚ V OSOBITNÝCH
VÝCHOVNÝCH DOMOCH.

V ZÁKONOCH UPUSTIL OD TAKEJTO METÓDY, V NICH UŽ UZNÁVA RODINU.
Z ATÉNSKEJ VÝCHOVY PREBRAL SÚSTAVU ŠKÔL A MUZICKÚ VÝCHOVU
A IDEU HARMONICKÉHO ROZVOJA (KALOKAGATIU).

- ZALOŽIL SLÁVNU FILOZOF. ŠKOLU AKADÉMIU

PLATÓN

(427-347 pr. nl.)

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

- „Znalosť slov vedie ku znalosti veci.“
- PLATÓN JE OZNAČOVANÝ AKO TVORCA PRVEJ VEĽKEJ PEDAGOGICKEJ UTÓPIE.
- JEHO SYSTÉM VÝCHOVY:
- DO 3 ROKOV DIEŤA ŽIJE V RODINE, UŽ OD 3 - 6 ROK NAVŠTEVUJE PREDŠKOLSKÉ ZARIADENIE PRI CHRÁME, KDE SA HRÁ, OBOZNAMUJE S MÝTMI , ALE I UČÍ NAPR. ZÁKLADY MATEMATIKY
- 7 - 18 ROK - POVINNÁ ŠKOLSKÁ DOCHÁDZKA
- 18 - 20 ROK - PODLIEHA VOJENSKÉMU VÝCVIKU
- 20 - 30 ROK ABSOLVUJE VYŠŠIE VZDELÁVANIE
- 35 - 50 ROK MÔŽE VYKONÁVAŤ VEREJNÚ ČINNOSŤ A MAŤ V NEJ AJ VEDÚCE POSTAVENIE.

JE POVAŽOVANÝ ZA JEDNÉHO Z PRVÝCH TEORETIKOV PREDŠKOLSKEJ PEDAGOGIKY.

ARISTOTELES (384-322 pnl.)

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

POLYHISTOR. BOL VYCHOVÁVATEĽOM A LEKÁROM ALEXANDRA MACEDÓNSKEHO. POLOŽIL ZÁKLADY LOGIKY, FYZIKY, BIOLÓGIE, PSYCHOLÓGIE A ĎALŠÍCH VIED. DIELA PARVA NATURALIA, POLITIKA A NIKOMACHOVA ETIKA.

ŠTÁT MÁ PREBRAŤ VÝCHOVU AŽ PO SIEDMOM ROKU DIEŤAŤA, AJ TO LEN V ELEMENTÁRNOM ROZSAHU. CIEĽOM VÝCHOVY JE DUCHOVNE PRETVORENÝ, *VNÚTORNE SAMOSTATNÝ ČLOVEK*.

NA TOMTO ZÁKLADE POSTULOVAL 3 DRUHY VÝCHOVY: ROZUMOVÁ, MRAVNÁ, TELESNÁ.

PODĽA A. JE DÔLEŽITÉ *AKÝ JE CIEĽ TOHO, ČO ČLOVEK ROBÍ, ALEBO ČO SA UČÍ*. AK ČLOVEK ROBÍ NIEČO PRE SEBA SAMÉHO, ALEBO PRIATEĽOV TAK IDE O CNOŠŤ, NIE JE TO POVAŽOVANÉ ZA NEDÔSTOJNÉ SLOBODNÉHO ČLOVEKA.

ZALOŽIL LYKEON, NESKÔR ZÁKLAD PRVEJ UNIVERZITY, ČISTO VEDECKÉ A VÝSKUMNÉ ZARIADENIE, ORGANIZÁCIA VIED A ŠTUDIJNEJ ČINNOSTI.

TENTO ÚSTAV A JEHO KNIHY SA STALI VZOROM PRE ŠKOLY NA ĎALŠÍCH 2000 ROKOV.

- s. PUTOVALI OD MESTA K MESTU A UČILI ZA PLAT. *STARŠÍ SOFISTI*: PROTAGORAS. *MLADŠÍ SOFISTI*: LIKOFRÓN, ALKIDAMAS, SOFOKLES, EURIPIDÉS. TVRDILI, ŽE DOKÁŽU KAŽDÉHO NAUČIŤ VŠETKO PRAKTICKÉ A POTREBNÉ PRE ŽIVOT: „ČO POTREBUJE VEDIEŤ MLADÍK, KTORÝ CHCE VYNIKNÚŤ VO VEREJNOM A POLITICKOM ŽIVOTE“ (ALE PREDOVŠETKÝM OBRATNE ARGUMENTOVAŤ). SOFISTI OBOHATILI OBSAH VYUČOVANIA, VYPRACOVALI METODIKY, MNOHÉ POSTUPY VÝUKY SA POUŽÍVAJÚ DODNES.
- NOVÁTORSKÝM A HUMANISTICKÝM PRÍSTUPOM PRISPELI K REFORME ŠKOLSKÉHO SYSTÉMU V ATÉNACH;
  - OBOHATILI DEJINY FILOZOFIE I MNOHÉ VEDNÉ ODBORY, VYPRACOVALI VEDECKÚ TERMINOLÓGIU A LINGUISTIKU, ZREFORMOVALI PEDAGOGIKU NASTOLENÍM NOVÉHO OBSAHU VZDELÁVANIA.
  - S. POSILNILI INDIVIDUALISTICKÉ TENDENCIE (VÝUČBA PRE KAŽDÉHO TAKÁ, AKÚ POTREBUJE). ODDELENIE JEDNOTLIVCA OD SPOLOČNOSTI – OSOBNÉ POSTOJE.
  - POSTOJ K SVETU, KTORÝ JE URČOVANÝ OSOBNÝMI PREDSTAVAMI, NÁZORMI A CIEĽMI JEDNOTLIVCA
  - POZITÍVNA ŽIVOTNÁ ORIENTÁCIA – SNAHA OBRÁNIŤ SEBA SAMÉHO PRED ZASLEPENOSŤOU, POKRYTECKÝMI KONVENCAMI KOLEKTÍVU.

- NOVÁTORSKÝM A HUMANISTICKÝM PRÍSTUPOM PRISPELI K REFORME ŠKOLSKÉHO SYSTÉMU V ATÉNACH;
- OBOHATILI DEJINY FILOZOFIE I MNOHÉ VEDNÉ ODBORY,
- VYPRACOVALI VEDECKÚ TERMINOLÓGIU A LINQUISTIKU
- ZREFORMOVALI PEDAGOGIKU NASTOLENÍM NOVÉHO OBSAHU VZDELÁVANIA
- INDIVIDUALISTICKÉ TENDENCIE (VÝUČBA PRE KAŽDÉHO TAKÁ, AKÚ POTREBUJE).
- POSTOJ K SVETU, KTORÝ JE URČOVANÝ OSOBNÝMI PREDSTAVAMI, NÁZORMI A CIEĽMI JEDNOTLIVCA
- POZITÍVNA ŽIVOTNÁ ORIENTÁCIA – SNAHA OBRÁNIŤ SEBA SAMÉHO PRED ZASLEPENOSŤOU, POKRYTECKÝMI KONVENCAMI KOLEKTÍVU.
- ODDELENIE JEDNOTLIVCA OD SPOLOČNOSTI – OSOBNÉ POSTOJE.

REFORMA OBSAHU VZDELANIA PODĽA SOFISTOV

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

PODĽA S. JE IDEÁLNE MAŤ TZV. VYŠŠIE VZDELANIE, TZV. ENCYKLIICKÚ PAIDEU

- ZAČALI SA ZAOBERAŤ TÝM, ČO BÝVALO PRED TÝM PONECHANÉ NA NÁHODU.
- TÝM SA STALI SKUTOČNÝMI ZAKLADATEĽMI VYŠŠIEHO VZDELANIA A VYŠŠIEHO ŠKOLSTVA NA NASLEDUJÚCICH 2000 ROKOV O TO VIAC, ŽE PRIAMO POSTULOVALI POTREBU ÚPLNÉHO VZDELANIA AKO *OBČIANSKU CNOŠŤ*.

PODĽA SOFISTOV KLÚČOM K VYŠSIEMU VZDELANIU BOLI 4 PREDMETY:

1. GRAMATIKA (AKO ZÁKLAD PRE VŠETKO OSTATNÉ),
  2. DIALEKTIKA (NÁCVIK POUŽÍVANIA SLOV AKO PREJAV A REPLÍK),
  3. RÉTORIKA (AKO UMENIE PREJAVU PRESVEDČIVO NIEČO DOKÁZAŤ A PRESADIŤ),
  4. OBČIANSKA NÁUKA (PREHLBENIE ODBORNÝCH POZNATKOV). VO VYŠŠOM STUPNI SA MALO POKRAČOVAŤ V ŠTÚDIU OBLASŤAMI, KU KTORÝM PATRILA PREDOVŠETKÝM ARITMATIKA, GEOMETRIA, ASTRONÓMIA A HUDBA (MUZIKA)
- PRVÉ TRI BOLI VÝTVOROM PRIAMO SOFISTOV, 4. BOL ZNÁMY UŽ OD ČIAS PYTAGORA.

OBDOBIE VÝBOJOV ALEXANDRA MACEDÓNSKEHO, KULTÚRNE CENTRUM ALEXANDRIA,
MIEŠANIE GRÉCKEJ A ORIENTÁLNEJ KULTÚRY = VZNIK KOZMOPOLITNEJ KULTÚRY

- PTOLEMAIOS VYBUDOVAL ROZSIAHLU KNIŽNICU, ROZVOJ VEDY (FILOLÓGIE, HISTÓRIE) A TECHNIKY. EUKLIDES - ZÁKLADY GEOMETRIE, ARCHIMEDES – TECHNIK A MATEMATIK
- NOVÉ CENTRÁ VEĽMOŽOV, MAUZÓLEUM, ŠPORTOVISKÁ
- V PRÍSTAVE POSTAVILI MAJÁK FAROS
- HADRIÁNOVA UNIVERZITA V KONŠTANTINOPOLE – VZNIKLA ZLÚČENÍM 4 ZNÁMYCH FILOZOFICKÝCH ŠKÔL (PLATÓNOVA AKADÉMIA, ARISTOTELOVO LÝCEUM, EPIKUROVA ZÁHRADA, ZENÓNOVA STOYA)
- PLUTARCHOS – EKLEKTIK, FILOZOF. CELÝ SVOJ ŽIVOT ZASVÄTIL NÁUČNO-VÝCHOVNEJ ČINNOSTI. ZNÁMY NAJMÄ MORÁLNYMI SPISMI. „MORALIA“ –ETICKO-PEDAGOGICKÝ SPIS (ČASTO CITOVANÝ J.A. KOMENSKÝM).

OTÁZKY A ÚLOHY

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

1. DEJINY L'UDSTVA ROZDEĽUJEME NA POMERNÉ VEĽKÉ ČASOVÉ ÚSEKY -
NA OBDOBIA, AKO ICH NAZÝVAME?
2. CHARAKTERIZUJTE, AKO VYSVETĽOVALI POSTOJE NA NEROVNOCENNÉ
POSTAVENIE OTROKOV, ŽIEN A DETÍ V SPOLOČNOSTI?
3. ČO JE INFANCÍDA?
4. AKO SA SPOLOČNOSŤ STAVALA K CHORÝM A SLABŠÍM?
5. ČO JE KALOKAGHATIA?

ODPOVEDE

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

1. PRAVEK, STAROVEK, STREDOVEK, NOVOVEK.
2. Z LŮDSKEJ PRIRODZENOSTI.
3. USMRCOVANIE DETÍ PO NARODENÍ.
4. SÚCIT JE SLABOSŤ.
5. KALOKAGHATIA JE HARMÓNIA TELESNEJ A DUŠEVNEJ KRÁSY.

- BOUZEK, J., ONDŘEJOVÁ, I. *Periklovo Řecko*. Praha, MF, 1997.
- LEVI, P. *Svět starovekého Řecka*, Praha, Knižný klub, 1995.
- OLIVKA, P. *Řecko medzi Makedonií a Rímem*. Praha, Academia, 1995.
- REBLE, A. *Dejiny pedagogiky*. Bratislava, SPN, 1995.
- SROGOŇ ,T. a kol. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava, SPN. 1986.
- STÖRING, H. J. *Malé dějiny filosofie*. Praha, Zvon, 1992.